

September 2016

Innspill til ny stortingsmelding om bærekraftig byer og sterke distrikter.

Innspillet er utarbeidet av styret i fjell-forsk-nett, som består av Ingrid Bay-Larsen, Nordlandsforskning: Per Ingvar Haukeland, Telemarksforskning: Kjell Overvåg, Østlandsforskning: Hanne Alstrup Velure, Lesja kommune/Høyres sentralstyre og Odd Inge Vistad, NINA. Kontaktperson: Kjell Overvåg, ko@ostforsk.no (<http://fjell-forsk-nett.no/>).

Om fjell-forsk-nett

Fjell-forsk-nett (FFN) ble etablert i 2015 og har 11 FoU-institusjoner som medlemmer: NTNU, Nordlandsforskning, Telemarksforskning, NINA, Bygdeforskning, Vestlandsforskning, Høgskolen i Lillehammer, NMBU, Østlandsforskning, Trøndelag forskning og utvikling og Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling. Nettverket er engasjert i forskning på samfunnsutviklingen i fjellområdene i Norge. FFN arbeider for å styrke forskning om fjellområder og stimulere til en kunnskapsbasert utvikling av fjellområdene i Norge. Gjennom samarbeid med forvaltning og interessenter samt internasjonale fjellforskingsmiljøer skal Fjell-forsk-nett bidra til å sette fjellområdenes kunnskapsbehov på dagsordenen, identifisere forskningstemaer, og bidra til å formidle forskning om fjellområder til befolkningen generelt og til forvaltning og beslutningstakere spesielt.

FFN mener det er viktig at fjellområdene i Norge kommer klarere frem når det utformes politikk for sterke distrikter. Fjellområdene har særegne behov og muligheter, noe vi mener bør bli et viktig fokus i stortingsmeldingen. I fjellområdene i Norge skjer det betydelige endringsprosesser knyttet til blant annet demografi, mobilitet, naturbruk, naturmiljø, økonomi og klima. Det må løpende utvikles et kunnskapsgrunnlag som er tilstrekkelig for å forstå og møte utfordringene både for lokalsamfunnene i fjellområdene og for fjellområdenes betydning for landet for øvrig. Dette fordrer en utvikling og kopling av kunnskapsmiljøer, næringsliv og forvaltningen. Samtidig må vi ta i bruk kunnskap fra fjellområder i andre land som har mange av de samme

utfordringene og sammenlignbar utvikling som i Norge. Dette krever en helhetlig og interdisiplinær tilnærming, og Fjell-forsk-nett ønsker å ta en viktig rolle i dette arbeidet.

Kunnskapsbehov

Fjell-forsk-nett vil peke på fem tema som særlig viktige å skaffe mer kunnskap om for at fjellregionene skal styrkes som distrikter:

1. Den nye økonomien
2. Friluftsliv, folkehelse og naturalhushold
3. Mobilitet og demografi
4. Arealforvaltning og konflikthåndtering
5. Klimaendringer

En mer utfyllende omtale av de fem temaene kan leses i dokumentet «På Norges Tak – Kunnskap for utvikling av fjellområdene i Norge»¹. Disse fem temaene er utviklet av FoU-institusjonene som er medlemmer i nettverket. En burde imidlertid gjennomføre prosesser som omfatter flere aktører i identifisering av kunnskapsbehov. Her vil vi henvise til Sverige og det omfattende forskningsprogrammet «Storslagen fjällmiljö» som styres av Naturvårdsverket². I forkant av utlysningen av forskningsmidlene ble det gjennomført en omfattende prosess som inkluderte et bredt utvalg av aktører og interessenter i identifisering av kunnskaps- og forskningsbehov.

Diskusjonsnotatet fra KMD henviser til produktivitetskommisjonen som fremhever betydningen av sterke byregioner for å sikre økonomisk utvikling bredt utover landet. Store deler av fjellområdene er langt utenfor slike bo- og arbeidsmarkedsregioner. Forståelsen av koplinger mellom urbane og rurale områder må derfor bedres, og det må utvikles kunnskap om hvordan koplingene kan styrke i første rekke de rurale områdene. Dette er et tema i det europeiske forskningsprogrammet Horizon 2020, hvor det blant annet har vært en utlysning om «rural-urban linkages» innenfor programmet «Rural renaissance – fostering innovation and business opportunities». Hva fjellområdene kan «levere» av økosystemtjenester (vann, biodiversitet, beiteressurser, rekreasjonsmuligheter, livskvalitet mv.) er her et sentralt begrep. En viktig slik kopling i Norge er bybefolkningens eierskap og bruk av fritidsboliger i fjellområdene. Rundt byene etableres det gjennom dette rekreasjonsregioner, som er av stor betydning for de fjellområdene som er innenfor disse regionene. Generelt har økt mobilitet og velstand opphevet mønsteret med at de fleste mennesker bor «fast» i en bolig på ett sted. Dette er imidlertid utgangspunktet for dagens politiske og økonomiske system, noe som skaper utfordringer særlig for fjellområder med mange fritidsboliger i forhold til innbyggertallet, og hvor utviklingsgoder må balanseres mot fellesgoder.

¹ http://fjell-forsk-nett.no/wp-content/uploads/2015/02/P%C3%A5-Norges-tak_2014-strategi.pdf

² <http://www.storslagnafjall.se/>

I diskusjonsnotatet fra KMD er det i avsnittet «Samordnede løsninger og attraktive bymiljø» fremhevet en rekke utfordringer knyttet til samordning mellom sektorer, mellom forvaltningsnivåene i forhold til planlegging, og hvordan staten kan bli en bedre samarbeidspartner. Vi vil peke på at det er godt dokumentert at disse behovene for mer samordnede løsninger er svært viktig også for fjellområdene. Det er iverksatt et arbeid for å forenkle utmarksforvaltningen og for å utvikle en ny fjellov. Dette er et viktig arbeid. For å få mer samordnede løsninger er det i fjellområdene imidlertid avgjørende at politikkområdene regional utvikling og miljø blir mindre sektorisererte og mer integrerte; forenkling må også innebære forbedring. En mer integrert tilnærming til hvordan vi forvalter arealene i fjellområdene og til hvordan vi organiserer forvaltningsorganene som har ansvar, tar beslutninger og finner løsninger, mener vi er av vesentlig betydning for en mer bærekraftig utvikling i fjellområdene.

Forskningsmidler

Norge er en fjellnasjon. For å styrke distriktene i Norge trenger vi mer forskningsbasert kunnskap om hvordan vi kan styrke fjellregionene. Dette er et nødvendig kunnskapsgrunnlag for å gjøre gode beslutninger innen forvaltning, politikk og næring. Vi trenger flere programmer og forskningsmidler som åpner for å etablere forskningsprosjekter som er viktig for fjellområdenes utvikling. Dette gjelder både programmer rettet mot distrikts- og regionalpolitikk generelt og innenfor sektorer som er viktige i og for fjellområdene, blant annet landbruk og reiseliv. Det er behov for forskningsprogrammer hvor interdisiplinære prosjekter som retter seg mot bærekraftig utvikling av fjellområdene og koplinger mellom fjellområdene og andre områder kan adresseres. Også her kan satsingen i Sverige på «Storslagen Fjällmiljø» fungere som et godt forbilde. På EU-nivå er det tatt initiativer for å få interdisiplinær forskning på fjellområdene inn i utlysningen for Horizon 2020, 2018-2020. Se dokumentet «Mountains for Europe's Future»³. Her legges det vekt på at fjellområdene må utvikles på flere områder, slik at de ikke kun blir rekreasjonsområder for bybefolkningen. Mountains of Europe's Future foreslår følgende forskningstemaer: "Health, demographic change and well-being"; "Food security, sustainable agriculture and forestry"; "Secure, clean and efficient energy"; "Smart, green and integrated transport"; "Europe in a changing world". Det er viktig at vi i Norge også utvikler norske forskningsmiljøer med høy kompetanse om våre fjellområder, slik at vi kan bidra med egen forskning til en bærekraftig utvikling av de europeiske fjellregioner, bl.a. gjennom EU-prosjekter (Horizon 2020).

³ http://www.chat-mountainalliance.eu/images/Mountains_for_Europes_Future_04_16_d.pdf

Oppsummering:

Vi i Fjell-Forsk-Nett mener det er svært viktig at fjellområdene og de forskningsmessige kunnskapsbehovene knyttet til det å styrke disse områdene/distriktene kommer klart fram i stortingsmeldingen Bærekraftige byer og sterke distrikter.